

Kırılğan Bir Denklem: İdlib ve Erbil Arasında İran Satrancı

2010 yılı itibarıyla Ortadoğu coğrafyasını dengede tutan denklem, kalıcı şekilde ortadan kalktı. Ancak bu durum, kısa vadeli bir politik kırılmanın değil 1. Körfez Savaşı ile belirginleşen yeni dünya düzeninin sonuçlarından biriydi. Nitekim, Anglo-Amerikan imparatorluğunun yeni dünya düzeninden mürekkep bir strateji denizi içerisinde olduğumuz gerçeğini anlamamız da uzun sürmedi.

Mursi'nin trajik devrilişi, Esed rejiminin ne pahasına olursa olsun korunması ve Akdeniz'den Pakistan sınırına uzanan hat boyunca "ne istiyorsa silahla alma hakkının İran'a tanınması" gibi gelişmeler, tümüyle bu strateji denizi içerisinde ihtimalden gerçeğe dönüşen durumlar olarak karşımıza çıktı. Sakin bir şekilde yakın geçmişe baktığımızda bu ihtimalin gerçeğe dönüşmesinin ya bizatihi ABD desteğiyle yahut ABD politikalarının doğurduğu sonuçlarla mümkün olabildiğini rahatlıkla görebilmekteyiz.

Tahran-Beyrut Hattı ve Enternasyonalist Şii Devrimciliği

ABD ve Rusya'nın tamamen kendi planlarına dayalı askerî politikalar üretmesi, bölgenin genelinde derin bir çatlağa yol açtığı gibi; ABD ile Rusya arasındaki denge simülasyonuna odaklanarak Lübnan'dan Pakistan'a uzanan alanı yorumlamak da birtakım risklere ve ciddi realiteleri ıskalamaya neden oluyor.

2011 yılında Suriye devriminin ilk kıvılcımları görüldüğünde Suriye'yi iyi tanıyan pek çok uzman, olayların bu denli büyüyebileceğini tahmin etmiyordu. Güvenlikçi politikalarla yönetilen Arap devletlerinden biri olması yönüyle Suriye, totaliter bir geleneğin mirasçısıydı. Diğer Arap devletlerinden daha pragmatik yanları bulunsada iç politika anlamında Şam yönetiminin -İran'ın diplomatik esnekliğinin izdüşümleri sebebiyle- özgürlükçü bir refleks üretebilmesi imkânsızdı.

Alevi/Nusayri alt kimliği ile bütünleşmiş Suriye Arap Cumhuriyeti'nin sosyopolitik çehresi düşünüldüğünde, Tahran-Beyrut hattındaki yerini İran ve Rusya açısından koruması zaten beklenen bir durumdu. İran'ın kalbinden Irak'ın kalbine uzanan ve bölgenin orta güney kuşağından Şam'a, oradan da Beyrut limanına ulaşan transit hat, 1979 sonrası İran'ın kurguladığı "Enternasyonalist Şii Devrimciliği" fikrini ayak tutan ana damarlardan biriydi.

Bu hat üzerinden Irak, Suriye ve Lübnan Şiilerine ulaşan İran, ayrıca pek çok sorunlu ticari transferi de bu hattı kullanarak rahatlıkla devam ettirdi. "İsnâaşeriyye" (on iki imam) itikadına ek olarak Ruhullah Humeyni'nin formel hale getirdiği "Velayet-i Fakih" düşüncesinin öğretildiği dinî eğitim merkezleri üzerinden bölgede ideolojik tahakküm oluşturan İran, aynı güzergâh üzerinden ciddi bir ticari kazanca da sahip olmayı ülkülerinin arasında sayıyordu.

Akdeniz'in Kapısı Suriye Sınırından Açılıyor

Kara sınırı olmadığı halde Akdeniz'e ulaşabilen İran, el-Bukemal ve Kaim bölgelerinde DAES'e karşı yürüttüğü savaşla birlikte bu rotadaki egemenliğini kesinleştirmek istiyor. El-Bukemal ve Kaim atağı, masaya oturulmadan önce İran'ın fiilî bir durum oluşturmaya çalıştığı şeklinde de okunabilir. Ancak ne şekilde okunursa okunsun 2011'den bu yana İran'ın bölgede hacim kazanan gücünü, büyük oranda devlet dışı organizasyonlara karşı ABD'nin kendi güvenliğini önceleyen politikalarının neticesi olarak değerlendirilebiliriz.

ABD'nin Irak'ta doğurduğu boşluğu Şiiliği kullanarak değerlendiren İran, çöl kuşağı üzerinden Suriye'ye uzanan yeni bir transit hattı açmak üzere. Son dönemde Lübnan merkezli Hizbullah'ın Irak sınırında yürüttüğü cüretkâr operasyonlar ise bütün taraflara İran'ın ciddiyetini gösteren bir şova dönüşmüş durumda.

El-Bukemal bölgesinde DAES'in en seçkin kuvvetlerine karşı üç yönden riskli saldırılar gerçekleştiren Hizbullah unsurları, 2006 Temmuz Savaşı sonrası düzenli ordu formuna dönüştürdükleri güçlerini de tekrar sinama fırsatı buldu. Esasen Halep'in kuzeyinde yürütülen savaş ve Halep kent merkezinin ele geçirilmesinin ardından büyük oranda durağanlaşan Hizbullah'ın sahada böylesine bir hamleyle yeniden

görünür olması beklenmiyordu. Zira Hizbullah'ın asıl ilgi alanını teşkil eden alanlarda savaşın büyük oranda bitmiş olması ve Esed rejiminin ordusunu yeniden kurumsallaştırma çabaları, Hizbullah'ın bir süre daha sahadan uzak kalacağı yönünde bir izlenime yol açmıştı.

Arap Kuşağı İkiye Bölünüyor

Askerî anlamda Hizbullah'ın Suriye'de edindiği tecrübeler elbette İran'ın bir bütün olarak Pakistan'dan Filistin'e uzanan geniş bir coğrafyadaki unsurlarına ilham olabilecek seviyede. Üstelik 2004 yılından itibaren fiilen Hizbullah cumhuriyetine dönüşmüş olan Lübnan'a ek olarak Hizbullah'ın Suriye-Lübnan sınırını da tamamen kontrol altına alması, Suudi Arabistan'ı İsrail ile yakınlaştıracak kadar ciddi sonuçlar doğurdu.

Bir zamanlar Suriye'nin kontrolündeki Lübnan'ı ele geçiren Hizbullah'ın Suriye'nin güneyinden İran'ın güneybatı sınırına uzanan hattı sağlamlaştırması, esasen Arap kuşağını ikiye bölen stratejik bir hamle. Bu hamleyle birlikte Suudi Arabistan'ın kuzey yönüne açılan bütün kapıları İran'ın kontrolüne geçmiş olacağı gibi, Yemen'de Husilerle baş edemeyen Arap koalisyonunu Akdeniz'e ulaştıracak yegâne kapı da İsrail olacak. Denklem bu çerçevede değerlendirildiğinde İran'ın basit bir toprak savaşı vermediğini anlamak mümkün.

Musul-Halep Hattı Üzerinden Akdeniz'e Ulaşma

Tam bu noktada Arap kuşağının bölgedeki birkaç sütunundan ikisi olan Musul ve Halep'in de fiilen İran'ın kontrolüne geçtiğini hatırlatmakta fayda var. Irak'ın kuzeyinde var olmaya çalışan Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'ne (IKBY) Suudiler ve İsrail'in verdiği desteği bu zaviyeden ele aldığımızda karşımıza daha vahim bir başka tablo çıkıyor.

Suriye ve Irak'ta İdlib ve Erbil haricinde İran'ın fiilî hâkimiyeti dışında bölge kalmamış durumda. IKBY bölgesindeki Peşmerge güçlerini kısa sürede köşeye sıkıştıran IRGC (İran Devrim Muhafızları) güçleri ile Haşdi Şabi'nin pek çok unsuru, aynı zamanda bir süredir Halep'in güneyinde geniş çaplı bir saldırı için hazırlıklarını sürdürüyor. DAEŞ'in düşüşünün ardından Esed tarafından açıklamaların da İdlib'e dönüş mesajları içermesi, bir anlamda askerî hedeflerin duyurulması manasına geliyor.

İran'ın bölgede son bir güçlü hamleyle sahanın tümünü kontrol altına almak isteyeceği zaten sır değildi. Fakat bu kadar kısa sürede hem IKBY'nin düşeceği hem de Irak sınırının kontrol altına alınabileceği beklenmiyordu. Geline nokta cevabı merak edilen zor soru ise şu: İran'ın bölgesel bir ittifakla birlikte Erbil'i tamamen sarmalaması ve İdlib üzerinden Lazkiye'ye uzanan yolu açması mümkün mü? İran, güneyden Beyrut'a bağladığı transit hattına ek olarak Irak'ın kuzeyinden Lazkiye'ye de ulaşmak istiyor olabilir mi?

Astana sürecinde beklenmedik bir şekilde Lazkiye'nin kuzey kırsalında bir geri çekilmeye karşı çıkan İran'ın önünde Lazkiye-İdlib-Halep-Rakka-Haseke-Rabia üzerinden kendi sınırlarına ulaşan bir transit yol açabilme imkânı oluşmuş görünüyor. Bugünden yarına bu fırsatı değerlendirmese dahi, İran'ın böylesi bir fırsatı tümünden heba olmayacağı bir noktada tutmak isteyeceği ise kesin.